

Bijeneter. (Foto: Harvey van Diek)

Zeldzame broedvogels in 2007: 1, 2 of 3 nieuwe soorten voor Nederland?

De traditionele herfstbijeenvoering van districtscoördinatoren van het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB) eind oktober werd doorgebracht op een eilandje in De Wieden. Er waren veel broedvogel-nieuwtjes te melden. In het broedvogelrapport zal alles te zijner tijd gedetailleerd na te lezen zijn.

Veldrietzanger, Kleine Vliegenvanger en Witvleugelstern!

Op de Waddeneilanden werden in de broedtijd enkele bijzondere vogels gevangen. Op 21 augustus ringde Ton van Ree (Vogelringstation Nebularia) op Vlieland een volwassen vrouwtje Veldrietzanger met broedvlek en twee jonge, vliegvlugge vogels. Een week later hing een derde jong in het net. De jongen waren 4-6 weken oud. DNA-onderzoek toonde aan dat ze 'zuiver' waren en niet het product van hybridisatie met een andere soort, zoals bij soorten ver buiten hun normale broedgebied soms voorkomt. Dat een Veldrietzanger-gezin over grote afstand wegtrekt en het familieverband bewaart, is onwaarschijnlijk. Het lijkt er dan ook sterk op dat een eerste Nederlandse broedgeval op Vlieland plaatsvond. Een wel zeer onverwachte nieuwkomer! De dichtstbijzijnde broedgebieden liggen bij de Zwarte Zee in Bulgarije en in de Donaudelta in Roemenië. Het aantal waarnemingen in Nederland bedraagt nog geen 20.

Een andere spectaculaire vangst was die van een vrouwtje Kleine Vliegenvanger met broedvlek op Schiermonnikoog op 8 juni door Henk Luten en Jan Westera (VRS Schiermonnikoog). Zingende (meestal tweede kalenderjaar, niet uitgekleurde) mannetjes zijn in het voorjaar niet onbekend in ons land, en er zijn ook enkele broedgevallen gemeld, maar die waren nooit vergezeld van volledig overtuigende documentatie. Niet eerder waren de aanwijzingen voor een zeker broedgeval dus zo sterk als in 2007! Frappant is dat twee weken voor de vangst een uitgekleurde mannetje twee dagen zat te zingen elders op het eiland. De vangst, een jaar eerder op dezelfde plek, van twee jonge Kleine Vliegenvangers met restanten van het juveniele kleed (26 augustus, 10 september) geeft te denken. Het dichtstbijzijnde broedgebied ligt in het zuiden van Sleeswijk-Holstein, op 150 km van de grens met Groningen.

In de vorige SOVON-Nieuws was al het nodige te lezen over nestelende Witvleugelsternen in de Krimpenerwaard (2 succesvolle paren, 3 uitgevlogen jongen) en de Sliedrechtse Biesbosch (2 resp. 4). De eerste uitgevlogen jongen in ons land!

Pas op de plaats voor zilverreigers

De Oostvaardersplassen herbergen niet alleen zo'n 3000 grote herbivoren (heckrunders, konikpaarden, edelherten) maar ook de grootste kolonie Grote Zilverreigers van West-Europa. Na een explosieve toename van rond de 50 naar 143 paren in 2002-06 waren de verwachtingen hooggespannen. Er werden echter 'slechts' 43 nesten geteld. Er zijn geen aanwijzingen dat de verdwenen Grote Zilverreigers een ander broedgebied hebben bezet. In De Wieden werden opnieuw 2 paren aangetroffen en in de Veenhuizerstukken Gr een baltsend en copulerend paar, dat begin juni werd vergezeld van twee kleinere, mogelijk jonge, vogels.

Kleine Zilverreigers ontbraken in de Oostvaardersplassen (22-25 nesten in 2003-06). In het Quackjeswater, waar de laatste jaren de grootste kolonie zat, was het aantal nesten lager dan in 2006 (van 55 naar 42). In De Braakman, waar twee subkolonies aanwezig waren (34 resp. 6-8 nesten), vlogen relatief weinig jongen uit (20-35). Er werden drie nieuwe kolonies gevonden in de Delta, steeds in aalscholverkolonies: De Maire, Schouwen-Duiveland (15), Speelmansplaten bij Tholen (5) en nabij de Krammerse Slikken in het Volkerakmeer (3). De landelijke populatie is in 2007 voor het eerst sinds 1996 waarschijnlijk niet gegroeid (2006: 116).

Buiten de bekende Kwakken-populaties in dierentuinen (19 nesten in Artis, 3 in Blijdorp, 7 in Alphen a/d Rijn) werden zekere broedgevallen vastgesteld in de Oostvaardersplassen (3 jongen) en bij Lopik (nest met 3 eieren, 2 jongen geringd op 3 juli). Heilige Ibissen waren aanwezig in Alphen a/d Rijn (7 nesten van vrijvliegende paren), Botshol - primeur voor Limburg - in De Banen, Nederweert (nestbouwend en broedend paar, niet succesvol).

Opnieuw Wilde Zwaan, Zeearend en Zwarte Wouw

Een van de grote verrassingen van 2005 waren de broedende Wilde Zwanen in Drenthe. In 2006 en 2007 keerden de adulte vogels terug naar hetzelfde nest en vlogen er 2 resp. 4 jongen uit. Het gedrag van een paar Zeearenden op het imposante, ruim 2,5 m hoge en 1,7 m brede nest in de Oostvaardersplassen, was

Jonge gevangen Veldrietzanger, Vinkenbaan, Vlieland, 28 augustus 2007. Foto: Carl Zuhorn (SBB Vlieland)

Kwaak op nest bij Lopik.
(Foto: Arjan Boele)

voor iedereen te volgen via de website van Staatsbosbeheer. Het enige jong kreeg op 24 mei een metalen en (grijze) kleurring en verliet op 8 juli het nest. In de Hoekse Waard langs het Hollands Diep bouwde een paar Zwarte Wouwen een nest in een populier. Waarschijnlijk bleef het bij nestbouw; eind mei waren de vogels verdwenen. Zekere broedgevallen zijn in ons land alleen vastgesteld in 1984, 1996, 2000 en 2006. Net over de grens bij Nijmegen bracht een paar 2 jongen groot.

Meer Kwartelkoningen en nieuwe kraanvogelplek

Voor de Kwartelkoning was 2007 na drie matige jaren een stuk beter, met 280-330 roepende mannetjes (86 in 2006), vooral in Oldambt (Groningen), Drenthe en langs de IJssel ten noorden van Deventer. Sinds 2001 broeden er Kraanvogels in het Fochteloërveen, en ook dit jaar brachten 2 paren ieder één jong groot. Dit jaar werd voor het eerst ook elders gebroed, in het Dwingelderveld, waar het broedgeval helaas mislukte.

In Gelderland werd een nieuw Oehoe-paar gevonden (2 uitgevlogen jongen)! In totaal waren er dit jaar 5 paren in Nederland aanwezig, 2 in Gelderland en 3 in Limburg. Een zesde paar zat net ten oosten van de Limburg-Duitse grens. Kerkuilen hadden in veel districten een topjaar met veel jongen en tweede broedsels. Ook de IJsvogel floreert nog steeds, met in randgebieden als Gooi & Vechtstreek en Groningen de sterkste groei.

Opnieuw Duinpieper en Bijeneters

Nadat de Duinpieper drie jaren compleet ontbrak, was er dit jaar weer een territorium, op het Hulshorsterzand (paar waarvan het mannetje regelmatig zong; H. Raaijmakers). Profiteren Bijeneters van stijgende temperaturen in mei-juni? Voor het derde opeenvolgende jaar waren er broedgevallen. In 2005 waren 3 paren bij Monster succesvol, in 2006 werd gebroed in Friesland (1 paar) en Drenthe (2). In 2007 nestelde een paar in Drenthe. De jongen werden net voor het uitvliegen gepreëdeerd door een vos. In Vlaanderen broedt de soort sinds 2002 jaarlijks, in Duitsland neemt de inmiddels ruim 350 paren tellende populatie toe.

Na de doorbraak van Middelste Bonte Spechten in 2006 (117 territoria, een viervoudig t.o.v. 2005) waren de verwachtingen hooggespannen. Speciale zoektochten in Zuid-Limburg leverden, toch wel verrassend, 'maar' 44 territoria op (28 minder dan vorig jaar). Ook in Noord-Brabant waren er geen vorderingen, maar in Twente namen de aan-

tallen toe naar 48 (was 35). Nieuw waren vestigingen bij Venlo in Noord-Limburg en nabij het SOVON-kantoor bij Nijmegen. De broedgebieden van de Kortsnavelboomkruiper overlappen deels met die van de Middelste Bonte Specht. In Twente werden liefst 7 territoria opgespoord nadat de soort daar een jaar eerder voor het eerst als broedvogel was gevonden. Tellingen in Zuid-Limburg suggereren min of meer stagnerende aantallen aldaar.

Cetti's Zangers en Graszangers profiteren van warme winters

Sinds 2003 zit de Cetti's Zanger in de lift. In 2007 waren er meer dan 50 langdurig bezette territoria aanwezig (de meeste in de Delta), een verdubbeling ten opzichte van 2006. Hiermee komen de topaantallen uit de jaren zeventig snel in zicht (ca. 60 in 1978). Op enkele plekken werden ook adulten met voer of uitgevlogen jongen gezien. Ook de Graszanger profiteert van zachte winters. Op Saeftinghe, het bolwerk, werden 40-50 zangposten gemeld, elders in Zeeland minimaal 24. Een Krekeltzanger zong op 1 en 16 juni net buiten een BMP-plot bij het Zuidlaardermeer. Een zingende Ortolaan op 1 juni bij Bladel NB bleef helaas zonder vervolgaarneming.

Steeds zeldzamer en bijna uitgestorven...

Na een opleving van 23 Korhanen in 2006 kwam de telling dit jaar met 15 hanen weer op een sinds 2000 gebruikelijk niveau. Op 7 september werden de eerste Korhanen uitgezet op de Hoge Veluwe en enkele tientallen volgden in de maanden erna. Het is afwachten wat dit oplevert. Het aantal gemelde Kemphanen is laag, wie weet ze nog te zitten? Een opvallende melding van een verdacht vrouwtje komt uit De Wieden. Dat het slecht gaat met de Draaihals is inmiddels wel bekend. Succesvolle broedgevallen, zoals dit jaar op De Hoge Veluwe (3 jongen), worden niet meer ieder jaar bekend. Slechts 8 paren Kramsvogels werden tot nu toe bekend uit Zuid-Limburg, naast enkele gevallen elders (nest met jongen in Sirjansland Zld en alarmerend paar in Lindevallei Fr). Het lijkt erop dat de soort 35 jaar na vestiging (max.700-900 paren in 1986-90) ons land weer gaat verlaten.

Ook de Grauwe Gors staat inmiddels op het punt van uitsterven! De enige territoria werden gemeld uit de Rijnstrangen Gld en Vughtse Gement NB. In Limburg werd geen enkele zingende vogel gehoord in het broedseizoen! Wie de Broedvogelatlas (2002) erop naslaat zal zien dat er rond de eeuwwisseling, ondanks scherpe afname, nog 50-100 paren in Nederland zaten. De slotzin van de soort-

tekst in dat boek, dat de kans bestaat 'dat de soort over 25 jaar te boek staat als voormalige broedvogel', lijkt zelfs nog te optimistisch te zijn geweest.

Bovenstaand overzicht is nog verre van volledig. Mocht u nog gegevens over zeldzame broedvogels hebben, dan ontvangen we die graag zo snel mogelijk. Het verslag over 2006 valt komend voorjaar bij alle LSB-tellers die in dat jaar actief waren in de bus als dank voor hun inspanningen! Tot slot wil ik alle vrijwillige en professionele tellers bedanken voor hun gegevens uit 2007.

Arjan Boele

Het LSB is een onderdeel van het Meetnet Broedvogels dat wordt georganiseerd in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring. Het LSB-project wordt uitgevoerd in samenwerking met het CBS en wordt financieel mogelijk gemaakt door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Korhoen. (Foto: Han Bouwmeester)

